

A magyar önkormányzatiság tanúja: a Comitatus folyóirat

Születésnap i köszöntő

„Szólítsd, mint méla borjúsáj
a szorgalmas szegényeket -
rágd a szívükbe - nem muszáj
hősnek lenni, ha nem lehet.”

(József Attila)

A rendszerváltás idején megpezsdült az egész magyar társadalom, a politika a hétköznapi élet szerves részévé vált. Az érezhetően szabadabb légkörben csaknem mindenki elhitte, hogy ő is beleszólhat abba, milyen hazát szeretne építeni országából és milyen otthont lakóhelyéből. Ehhez olyan új fogalmakkal kellett megismerkednie, mint a demokráciával, a piacgazdasággal vagy az autonómiával, továbbá ezek térbeli vetületével, az önkormányzás jogával.

Létrejöttek a helyi és területi önkormányzatok, és fellendült a társadalmi önszerveződés, a civileknek kurázsija, a politikából *res publica*, közügy lett.

„...én kérem ideológiailag nem vagyok elég képzett”

Ebben a jó értelemben vett liberális közegben alakult meg 1991. május 23-án Balatonalmádi-Vörösberényben a Comitatus Társadalomkutató Egyesület, amelynek egyik deklarált célja, hogy saját folyóiratot alapítson, és ahhoz megnyerje a Megyei Önkormányzatok Országos Szövetségét (MÖOSZ-t) is. A MÖOSZ az 1991. június 29-i lengyelvótói találkozóján hozott döntés értelmében fogadta el a felkérést.

Az alapító szerkesztőbizottság – dr. Zongor Gábor elnök, dr. Agg Zoltán felelős kiadó és szerkesztő, dr. Hudi József, prof. dr. Mandel Miklós, prof. dr. Nemes Nagy József, Oláh Miklós, prof. Pálné dr. Kovács Ilona és prof. dr. Szilágyi István szerkesztők munkájának köszönhetően – a folyóirat első száma 1991. július 15-én jelent meg a Veszprém Megyei Önkormányzat Közigazgatási és Informatikai Szolgáltató Irodája kiadásában. Ez az időpont tekinthető az új, első esztendőben kéthavi, majd 2010-ig havilapként jelentkező periodika születésnapjának, amely a megyei és a helyi önkormányzatok problémáinak, lehetőségeinek középpontba állításával egy fontos missziót vállalt fel: ideológiai, szellemi, szakmai muníciót adott az újszű-

lött demokratikus intézményrendszernek, és elindította a felnőtté válás útján.

„A torkánál ragadta meg a kérdést...”

A Comitatus indulása után csakhamar tekintélyt vívott ki magának azzal, hogy egyszerre szolgált időszerű témákkal és információkkal a helyhatóságok működéséhez, illetve biztosított megjelenési lehetőséget a szektor történetét feldolgozó tanulmányoknak. A jelen és a múlt tudatos összekapcsolásával adott jövőképet, perspektívát az önkormányzatiságnak.

A folyóirat állandó rovatokba szerkesztette a publikációkat. Az elsők a tanulmányok, a civil társadalom és az önkormányzati múlt címűek voltak, amelyek a változó igényekhez alkalmazkodva újabbakkal – kitekintés, idegenforgalom, műhely és kistérség – gyarapodtak. A bennük megjelent írások zöme különösen értékes, a hazai önkormányzatiság szakirodalmának megkerülhetetlen darabja.

„Menet közben kell az önbizalmat megszerezni!”

A Comitatus pályája töretlenül ívelt felfelé, Fertő László (1998-2002), majd a mindenkori MÖOSZ elnök vezette szerkesztőbizottságok működése alatt egyaránt. A belbecs mellett a külcsín is vonzóbb lett: egyre nagyobb terjedelem, különszámok, a millennium évétől színes borító.

A minden szempontból látható professzionalitás azt eredményezte, hogy a Comitatus az önkormányzatok szakmai lapjából tudományos folyóirattá vált. Különösen a történelem, a geográfia, továbbá

a közigazgatás-, illetve regionális tudományok alkalmazták mércének repertóriumát, citálták kútfőként tartalmát.

„Egyszer majd kérni fogunk magától valamit...”

A Comitatus működésének első évtizedében méltán kivívott szakmai elismerését elsősorban annak köszönhetjük, hogy egyrészt szakmai érveknek, másrészt minden világnézetnek adott teret, és nekik is csak abban az esetben, ha kiegyensúlyozottan tették mindezt. Ez – mint annyi minden más a hazai politikai, majd társadalmi-gazdasági életben – 2002-ben változott meg.

Az ország politikai értelemben történő kettészakadása ekkortól váltott nagyobb sebességbe. Ennek a törésnek az egyik leginkább kézzel fogható megjelenési formája éppen a területi – az országos kormányzati és a megyei önkormányzati – szintek között mutatkozott meg. A 2002-es és 2006-os országgyűlési választások eredménye a listás győzelmet besöpítő szocialista-liberális pártok által alkotott kormányzat és a jobboldali-polgári pártszövetség vezette megyei önkormányzatok egyre fokozódó ellentéte lett. A kormányzati területi politika a megyei közgyűlésekben, a megyei törekvések pedig a parlamentben maradtak kisebbségben. A kormányzatnak kapóra jött az uniós tagságunkkal „együtt járó” regionalizáció, amely a források elosztásánál azokat a NUTS 2-es és 4-es – régiós és kistérségi – szinteket részesítette előnyben a NUTS 3-as besorolású megyékkel szemben, amelyeknek irányítását *delegáltak* végezték utóbbiak *választott* testületeivel szemben. Ennek a dichotómiának

az egyenes következménye az lett, hogy a területfejlesztési források elosztásánál a kormányzati akarat érvényesült.

A magukat a kormányzati politika kárvallottjainak tekintő megyei önkormányzatok az intézményi struktúrájuk működtetése, na meg a kormányzattal szembeni először passzív, majd később igencsak aktív rezisztencia kimutatása érdekében banki hiteleket vettek fel, kötvényeket bocsátottak ki, és így egy fenntarthatatlan adósságcspadába kerültek. Ez a „*minél rosszabb, annál jobb*” taktika politikai értelemben tökéletesen bevált: a közvéleménnyel sikerült elhitetni, hogy az ilyen mértékű hitelfelvétel nemhogy felelőtlen, hanem egyenesen hazafias cselekedet, a haza, és „*az 1000 éves megyerendszer*” megmentésének egyetlen lehetséges módja. Ezt a motívumot erősítette és kitűnően összefoglalta „*haza nem lehet ellenzékben!*” szlogen.

A Comitatus ebben az egyre erőteljesebb küzdelemben érthető módon a kenyéradó gazdája oldalára állt. A folyóirat szakmai jellege megmaradt ugyan, de tartalmának belső arányai változtak, a személyes hangvételi, inkább aktuálpolitikai véleményeket tartalmazó esszék, interjúkat nyertek az értekezésekkel, elemzésekkel szemben. A 2010-es választások közeledtével már-már apokaliptikus közeli állapotok tükröződtek vissza az írásokon, amelynek csaknem mindegyike az „*elmúltnyócév*” kritizálására épült, a megoldások felvázolására már kevésbé.

„Itt valami tényleg nem stimmel!”

A balliberális kormány népszerűségvesztése a kettős állampolgárságról szóló nép-

szavazással (2004) kezdődött, az őszi beszéd kiszivárgása (2006), a szociális népszavazás (2008) és a gazdasági világválság kirobbanása (2008) után pedig lavinaszerűvé vált. Nem csak választási vereséget szenvedtek, hanem azóta is a megmaradásukért küzdenek. Ők legalább annyira hozzájárultak a „*centrális politikai erőter*” kialakításához, mint amennyire a fogalom ötletgazdája.

A kormányváltással aztán pontosításra kerültek azok a megyerendszerrel kapcsolatos fogalmak, amelyeket mindenki úgy értett, ahogy szerette volna, nem pedig úgy, ahogyan kellett volna. Ezek közül a legfontosabb, hogy az 1000 éves megyerendszer nem tudott megmenekülni, mivel a jelenlegi 19 megyés felosztás, ezen egységek határai, székhelyei kisebb korrekciókat leszámítva, nem Szent István, hanem Mátyás korában születtek, nem a 10., hanem a 20. században (pontosabban 1950. február 1-től), és nem nyugati, hanem keleti mintára. A megyei önkormányzatok 2012. január 1-jével megszabadultak az adósságtehertől, és egyúttal az addig jellegadó intézményfenntartói szerepüktől, de a vagyonuktól is. Üres (tárcájú) megyéből, vajh, miként is lehet tartalmas Comitatus?

„Hát Isten veletek, fiúk! Aztán egy mukkot se!”

A Comitatus egy őszinte és nyílt küzdelmet vállalt fel akkor, amikor a megyerendszer védelmében kapcsolatos véleményeknek az egyik legfontosabb menedéke, sőt szószólója lett. Álláspontja világos, szándéka tiszta volt, és lehetett is az, hiszen a 3. magyar köztársaság

egyik legfontosabb pillére a területi önrendelkezés, aminek megóvása egyúttal a demokratikus eszmerendszer és be rendezkedés mint alapvető paradigma tiszteletét is jelentette. A vélt és a valós célok nem az ő gondolataiban és cselekedeteiben váltak szét, nem az ő véleménye változott meg, nem ő szaladgált ide-oda a damaszkuszi úton. Éppen ezért került győztes pozícióból vesztes helyzetbe.

Ezek után nem csoda, hogy a Comitatus folyóiratról lemondtak, hiszen „*nem moralizálni kell, hanem cselekedni*”. Nem megszüntette, hanem elhagyta, ezáltal lassú sorvadásra, elmúlásra ítélte. Így aztán, ha megkérdezi valaki, hogy „*és mit csináljunk a halálsikolyokkal, a csontzenével meg egyebekkel?*”, akkor arra azt lehet válaszolni, hogy „*hát azok maradhatnak*”, meg egyébként a „*statuálás a lényeg*”. A „*haza nem lehet ellenzékben*” szlogen értelmezési tartománya olyannyira kiterjedt, hogy már-már a fordítotja is igaz.

„Narancs! Az új magyar narancs.”

Ezekkel a mondatokkal bő négy évtizede sem lehetett játszadozni, és ma sem illendő. Mindenki úgy érti a „*kicsit sár-gább, kicsit savanyú, de a mienk*” kijelentést, ahogy akarja, de mi ebben az esetben csak a mai megyerendszer sajátosságait szeretnénk vele illusztrálni.

Ez a citrom külsejű narancs (vagy narancs külsejű citrom?) csaknem annyira definiálhatatlan, mint a mai megyerendszer. A magyar közigazgatás-történetből ismert ötféle – királyi, nemesi, törvényhatósági, tanácsai, önkormányzati – megyetípus egyikének sem megfeleltethető. Noha

az 1990-től létező önkormányzati megyéből sarjadt ki, intézményrendszer híján a közszolgáltatások ellátásának lehetősége, a minimális finanszírozás és bevételi forrás miatt pedig az önálló gazdálkodás esélye, mint az önkormányzás kritériumai sem adóttak. Ezért a mai megye – annak ellenére, hogy választott képviselőkkel álló közgyűléssel rendelkezik – önkormányzatnak már aligha nevezhető. Ezzel párhuzamosan a kiépült kormányhivatali rendszer a központi kormányzat megnyújtott kezeként nem választás, hanem kinevezés útján alkalmazott kormánytisztviselőkkel áll. A mai megyerendszer tehát már két hivatali struktúra párhuzamosságát mutató, nehezen tipizálható területi egység, amely se nem 1000, se nem 66, de még csak nem is 26 éves. Mondhatnánk úgy is: kortalan szépség.

„Hát gratulálok, magát rehabilitálni fogják!”

A filmbéli válasz („*Inkább tessék akasztani!*”) helyett, mi azért kívánjunk mást! Először is azért, mert nem érdemel büntetést, másrészt pedig azért, mert néhány évet már ártatlanul leült. Közben idősebb, bölcsebb lett, a benne megfogalmazott gondolatok továbbra is hasznára válnának a hazai közigazgatás-tudománynak, helytörténetnek, terület- és településfejlesztési politikának.

Éppen ezért jó lenne, ha a magyar önkormányzatiság fiatal felnőtt tanúja tovább élne velünk, és csak arra kérhetjük, hogy „*ne tessék megöngyilkolni magát! Inkább tessék egy kis szemináriumot tartani, amiből legalább megtudom, hogy miről van szó!*”

Isten éltesse sokáig a 25 éves Comitatus folyóiratot!

S amikor e jókívánásokat mondom, tudom, hogy mások legszívesebben kerülnének mindenféle pátoaszt a Comitatussal kapcsolatban, és legszívesebben ezt üzennék: „*Na mit romantikázik itt! Tűnjön el, mert még dühbe gurulok!*”

NÉMETH SÁNDOR

Irodalom

Agg Zoltán: Miért van szükség a COMITATUS-ra? COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE V.:(3.) p. 79. (1995) Uő: Megyevita a Comitatusban – az első évek. COMITATUS XXI.:(201.) pp. 16-30. (2011)

Fogarasi József: Húsz év: lépcsőfok vagy állomás? COMITATUS XXI.:(201.) pp. 31-38. (2011)

Oláh Miklós: A „Veszprémi Műhely” – A Comitatus kutatócsoport és szerkesztőség születéséről, e számunkban.

Zongor Gábor és Agg Zoltán